

**ВІТЧИЗНЯНЕ ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО –
ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ СТВОРЕННЯ
ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ
УКРАЇНИ У СВІТІ**

*(оглядова довідка за матеріалами преси,
неопублікованими документами та Інтернету)*

Українське образотворче мистецтво веде відлік із прадавніх часів. Багато відомих митців увійшли в історію, а сучасний мистецький процес демонструє різноманіття стилів та напрямків. Показово також і те, що вітчизняне образотворче мистецтво в усі періоди буття нашого народу було тим важливим чинником, який, по-перше, сприяв створенню і збереженню незалежності, державності та духовної самодостатності, а по-друге, працював на створення позитивного іміджу нашої держави у світі, сприяв входженню України до світового мистецького простору [1].

Тож, украй важливим у контексті історії та культури нашої незалежної держави є репрезентація українського мистецтва за кордоном. Причому, це стосується як класичного вітчизняного мистецтва, так і сучасного.

Цей процес репрезентації набирає обертів в останні роки і характеризується доволі очевидними успіхами; та, водночас, стикається з певними проблемами та складностями. Так, за ствердженням мистецтвознавців, питання присутності творів українських митців у колекціях світових музеїв і досі залишається маловивченим. Певною проблемою нашого мистецтвознавства залишається і те, що твори українських митців не завжди позиціонуються як українські. Українське образотворче мистецтво у ХІХ та на початку ХХ століть розвивалося в єдиному культурному просторі з Росією та Західною Європою. Тож, можна навести багато прикладів взаємопроникнення та взаємозбагачення різних культур. Априорі мистецтво не має кордонів, і коли

ми визначаємо приналежність митця до конкретної національної культури, то враховуємо різні складові, у тому числі мистецькі твори, їх естетичне й інтелектуальне наповнення, незалежно від того, де вони зберігаються. Власне концепцію українського мистецтва у широкому розумінні враховуючи діаспору й іноземців, було окреслено понад сто років тому на зорі національного мистецтвознавства та формування у Києві міського музею, спадкоємцем якого є Національний художній музей України. Згідно з цією концепцією, до українського образотворчого мистецтва належать твори художників українського походження (незважаючи на те, де вони працювали протягом життя), наприклад, Д. Левицького, В. Боровиковського, О. Архипенка тощо; а також роботи художників інших національностей, які працювали в Україні та зверталися до української тематики, зокрема, В. Тропініна, В. Штернберга, І. Айвазовського тощо.

Картин українських митців найбільше знаходиться у Росії, у музеях світового рівня: у Державній Третьяковській галереї у Москві та у Державному російському музеї у Санкт-Петербурзі, в експозиціях та у фондах яких є твори Д. Левицького, В. Боровиковського, В. Тропініна, А. Мокрицького, В. Штернберга, К. Трутовського, В. Орловського, М. Пимоненка, В. Менка, К. Крижицького, П. Левченка, К. Костанді, М. Кузнецова, П. Нілуса, Є. Буковецького, М. Самокиша, М. Ткаченка, О. Грищенко, О. Екстер, Д. Бурлюка, О. Богомазова, В. Пальмова, Т. Яблонської та багатьох інших українських художників [2].

Значно складніше дослідити наявність творів українського класичного живопису на Заході. Мистецтвознавці вважають, що у Люксембурзькому музеї у Парижі має зберігатися картина П. Нілуса „Концерт”. Після експонування на паризькому Салоні 1909 року і відзначення золотою медаллю картина М. Пимоненка „Гопак” одразу була придбана Лувром. Наразі її місцезнаходження не з'ясоване. Великий успіх за кордоном мав О. Мурашко. Його картини було відзначено високими нагородами: „Карусель” на міжнародній виставці у Мюнхені (1909 р.); „На терасі” – на біенале у Венеції (1910 р.). Згодом твори потрапили до Будапешта й, відповідно, до Бухареста. Але після II Світової війни їх сліди загубилися.

У паризькому музеї д'Орсе експонується один із варіантів картини М. Ге „Голгофа”, яку було створено на Чернігівщині, в останній період творчості художника. У цей період М. Ге викладав у рисувальній школі М. Мурашка; його вплив на тогочасне мистецьке життя України, на молодих художників був колосальний.

Творча доля багатьох наших митців пов'язана з емігрантськими шляхами, тому їх картини знаходяться там, де вони мешкали останні роки. Велика збірка творів художника з Одеси С. Колесникова є у Національному музеї Сербії у Белграді, а у музеї сербського міста Вршац зберігаються роботи М. Кузнєцова.

В Америці „візитівкою” українського мистецтва є Український музей у Нью-Йорку, де експонуються картини корифеїв українського мистецтва – О. Новаківського, В. Кричевського, О. Гриценка, І. Їжакевича. А в Бруклінському музеї у США знаходиться картина „Гето” А. Маневича, якого цінував

А. Енштейн. Велику колекцію творів українських митців має Український інститут Америки у Нью-Йорку.

Наявні картини видатних українських художників ХІХ – початку ХХ ст. у музеях багатьох країн, незважаючи на те, що їх часто ідентифікують там як твори „російських художників”, мають увійти до наукового обігу нашого мистецтвознавства. Це дало б змогу значно підвищити авторитет нашої держави у світі, а вітчизняне мистецтвознавство вивести на інший, більш високий науковий рівень. До речі, це чітко розуміють на Заході. Зокрема, французький мистецтвознавець Ж.-К. Маркаде зазначає: „Зараз, коли Україна є володаркою своєї долі, вона має переписати власну історію мистецтва, долучити до неї своїх розпорошених по світу дітей” [2].

До речі, серед кращих художників ХХ ст. за рейтингом The Times 17-те місце посів Казимир Малевич, чий творчий шлях розпочався в Україні. А на 95-й позиції наш Олександр Архипенко. Потрібно лише, щоб ці митці асоціювалися у світі саме з Україною [3].

Дуже важливим фактором для створення позитивного іміджу нашої держави у світі є і підвищення інтересу до сучасного вітчизняного образотворчого мистецтва. Ще декілька років тому воно залишалося майже невідомим для західних шанувальників мистецтва, і навіть для багатьох мистецтвознавців. Так, у 2006 році журнал „Образотворче мистецтво” мусив констатувати, що ставлення Заходу до сучасного українського мистецтва не дуже змінилося у порівнянні з попередніми десятиліттями. Це мистецтво маловідоме, про нього майже не пишуть. Навіть презентабельні альбоми-монографії на кшталт книги французького дослідника В. Маркаде не в змозі вплинути на ставлення до мистецтва чергових „аборигенів” [4].

Та останнім часом така негативна до сучасного українського мистецтва тенденція почала змінюватися. У пресі стали навіть говорити про справжній прорив українського образотворчого мистецтва на світовий ринок. Так,

сенсацією для арт-середовища України стало повідомлення про те, що полотно художника-абстракціоніста, основоположника „нового українського пейзажу” А. Криволапа – „Степ” – у 2011 році було виставлене на аукціоні Phillips de Pury&Co (Нью-Йорк). І, за підсумками торгів, саме цей „Степ” купили за 98500 доларів (при стартовій ціні 30 тисяч). Ця звістка інформаційною бомбою „розірвала” українську арт-територію.

Картина увійшла у 20 найдорожчих лотів з 305 запропонованих. Художник перевищив рівень співвітчизника О. Ройтбурда, чию роботу „Прощай, Караваджо!” купили на Лондонському аукціоні в 2009 році за 97 тисяч доларів.

Певного успіху на аукціоні Phillips de Pury&Co досягли й інші українські художники. Так, робота В. Рутова „Прес-реліз” „пішла” за 17500 доларів. Одесит І. Гусев отримав за роботу „Барат – Казахстан – Байконур” 18750 доларів. Роботу О. Тістола „Море” оцінили в 28750. „Індія. Гоа” нашого абстракціоніста О. Клименка купили за 25 тисяч доларів [3, 5].

„Приємно, – зазначалося у пресі, – що цей успіх – не просто талан, а злагоджена систематична робота художника, арт-дилера, ЗМІ й інших учасників процесу. Такі події є свідченням того, що арт-ринок України зрушив з мертвої точки” [6].

Водночас, деякі мистецтвознавці вважали, що успіх українських митців на аукціоні не є системним, що це – скоріше виключення із загальної тенденції. Та успіх вітчизняних художників на світовому арт-ринку продовжився. Так, на Денних торгах сучасного мистецтва Phillips, які відбулися 28 червня 2013 року у Лондоні, ще одну картину українського художника А. Криволапа „Кінь. Вечір” було продано за рекордну для України ціну в \$ 186 200. Попередньо оцінивши роботу митця в \$76 000 – 106 000, реалізацію картини за удвічі вищу суму експерти торгів назвали „прогресом в історії участі українського мистецтва на міжнародному арт-ринку”. Як повідомлялося на сайті Будинку аукціону, голова секції Денних торгів Phillips Дж. О’Делл зазначив, що „успішний продаж картини А. Криволапа дуже важливий для українського мистецтва загалом, бо відкриває Україну на мапі міжнародного арт-ринку”. Результат А. Криволапа став другим у списку „топ-лотів”, на яких було представлено роботи відомих художників, таких як А. Гурські, А. Рейлі, П. Укланські, Р. Штінгель та інші. Після результатів аукціону Phillips українські мистецтвознавці вкотре назвали А. Криволапа найдорожчим українським художником за офіційними результатами продажів. Цікаво, що за реалізацію картини „Кінь. Вечір”, як виявилось, український митець практично нічого не отримав. За словами арт-дилера І. Абрамовича, знакову роботу було пущено „з

молотка” у Лондоні за правилами „вторинного ринку”, адже минулого року на VII ART KYIV contemporary її вже придбав європейський колекціонер за \$80 тис. Тобто завбачливий європеєць, потримавши у себе роботу А. Криволапа упродовж року, заробив на ній понад \$100 тис. А це, за словами експертів, свідчить про всесвітнє визнання українського мистецтва як інвестиційно привабливого. «Справді, сам А. Криволап за продану картину нічого, крім іміджу, не отримає. Роботу було продано європейському колекціонеру на Міжнародній виставці сучасного мистецтва VII ART KYIV contemporary у „Мистецькому Арсеналі” 2012 року. Важливо відзначити, що картини українських художників все більше стають учасниками торгів, в тому числі, на „вторинному ринку”», – зазначив арт-дилер І. Абрамович. За його словами, ще кілька років тому продаж картин українських митців на торгах престижних аукціонів був поодиноким явищем. Сьогодні Україна гідно, і головне конкурентно, представлена на світовій карті арт-ринку. Аукціонний дім вивчає ринок, цікавиться біографією автора, запитом на його творчість. Кращі експерти дають оцінку значенню творчості кожного окремого художника у світовому масштабі. І лише потім виставляють його окремі – найкращі – роботи на торги. А на запитання, чому така ціна саме за картину А. Криволапа? – фахівці відповідають, що це знакова постать, і в нього – прекрасна робота. Колекціонери розбираються в цьому і прагнуть придбати якомога більше картин таких митців ще за їхнього життя, адже після смерті ці твори мистецтва коштуватимуть у рази дорожче. За кругленьку суму на аукціоні в Лондоні з українського арту пішла не тільки робота А. Криволапа. Загалом було продано ще три твори українських художників: фотографічний принт Віталія та Олени Васильєвих NEO-4 з серії NEO (за \$60 800), живопис закарпатського художника П. Керестея Kids on Trees, Sit-in (\$17 100) та роботу В. Реунова Flash Art, Written & Directed by Quentin Tarantino (\$17 100). Найдорожчим лотом торгів Phillips стала робота „Без назви” американського художника Кіта Харінга, продана за \$314 200” [7, 8].

Важливо, що не тільки Phillips звернувся до сучасного українського мистецтва. У тому ж таки 2013 році у Лондоні на тематичних торгах Russian Paintings аукціонного дому Sotheby's було виставлено 241 лот: роботи російських і радянських художників, а також картини сучасних майстрів з країн колишнього СРСР – практично весь художній зріз XX – початку XXI століття. У торгах брали участь роботи чотирьох українських художників: картина „Яйця під майонезом” О. Тістола, „Донбас-Шоколад” – полотно із серії А. Савадова, „Робота № 2” О. Животкова і диптих „Place-Fountains I” і „Place-Fountains II” графіка П. Макова.

Початковий естимейт роботи О. Тістола становив \$6–9 тисяч. Фінальна сума, за яку придбали картину, – \$12,4 тисячі. „Донбас-Шоколад” А. Савадова (естимейт: \$ 6–9 тисяч) продали за \$9,2 тисячі. Картина О. Животкова при такому ж естимейті пішла з молотка за \$9,9 тисячі. У 2012 році за його картину з цієї ж серії на аукціоні Bonhams заплатили \$8 тис. Найдорожче на Russian Paintings оцінили роботу П. Макова – естимейт його диптиха склав \$9–12 тисяч. Ціна, на якій припинилися торги за цей лот, – \$11 500 [9].

Також у листопаді 2013 року на торгах Східноєвропейського сучасного мистецтва аукціонного дому Sotheby's з молотка пішли витвори топових українських майстрів. „Зимовий пейзаж” А. Криволапа було продано за \$60750, роботу О. Тістола „Китаєць III” із серії „Чужі” – за \$36 450, картину „Без назви” В. Сидоренка з циклу „Левітація” – за \$26300, „Робота № 1” О. Животкова із серії „Дороги” – за \$22 270, „Втрачений рай” П. Макова – за \$13 160, „Арлекін і П'єро в Криму” А. Савадова – за \$13 160.

А на лондонському аукціоні Phillips 11 грудня 2013 року роботу М. Деяка „Doctor Iron Fist” із серії про братів Кличків, яку представляла галерея „Мистецька збірка”, було продано за майже 14 тис доларів. Також на аукціоні було продано роботу молодого українського скульптора Н. Білика за \$11 900 [10].

Водночас, на думку мистецтвознавців, для повноцінної інтеграції у світовий арт-ринок українським художникам потрібні українські колекціонери, які купуватимуть своїх на міжнародних аукціонах і ярмарках. Саме таким шляхом кілька років тому почало розвиватися китайське мистецтво, і сьогодні китайські актуальні художники – поміж світових арт-зірок [11].

Взагалі, шлях вітчизняних художників до визнання на Заході не є простим. „Чудові картини, дуже подобаються. Але виставляти вас не можу, зрозумійте мене правильно”, – подібну відповідь не раз чув від віденських галеристів український художник Б. Буряк, коли років із двадцять тому поїхав підкорювати Європу. Австрійські арт-дилери працюють тільки зі своїми авторами – такий от мистецький націоналізм. Та Б. Буряку пощастило: один з галеристів, виходець з Румунії, згодився на співпрацю з українським майстром. Нині австрійці сприймають пана Буряка як свого. Роботи Б. Буряка виставляють у галереях Франції, Бельгії, Італії, Німеччини. Він – член сенату Римської академії сучасного мистецтва, до якої, окрім самого Б. Буряка, з українців входять лише І. Марчук, М. Журавель та О. Денисенко. Творчий шлях Б. Буряка – лише один з багатьох прикладів, що ілюструє парадоксальну рису ментальності українців. Ми визнаємо наших митців тільки після їхнього успіху за кордоном. Якось

картини Б. Буряка побачила австрійська баронеса К. Шонборн. Побачила – і придбала декілька з них. Після цього клієнтів у художника помітно побільшало й серед українців. Його роботи почали активно купувати вітчизняні бізнесмени і навіть перш особи держави. Вітчизняному митцеві, щоб його помітили на батьківщині, треба пройти сувору ініціацію за кордоном: поїздити світом, пережити злидні, відмови, заслужити визнання. І тільки тоді українці, почувши в новинах про земляка, з гордістю скажуть: „Так це ж наш Івась! Який молодець!” І тоді вже й зустрічають його з літака як героя – з хлібом, сіллю й дівчатами у вишиванках. Вже згаданий А. Криволап, який нині є одним з найдорожчих художників України, не мав понад 15 років жодного українського клієнта – лише західних. Минуло чимало часу, доки в нього з’явилися покупці вдома.

Тож головна проблема нашої культури полягає у ставленні самих українців. На яку повагу можна сподіватися від інших, коли немає самоповаги? Ми не знаємо, чого варта наша культура. Ми постійно прагнемо, щоб ціну нам визначив хтось інший – як-от австрійська баронеса. Тож мусимо дякувати таким людям за те, що вони роблять українців відомими серед українців [12].

Водночас, деякі мистецтвознавці закидають, що українське мистецтво інколи навіть занадто швидко вбирає європейські тенденції, що часом схоже на наслідування, а це не завжди добре. Проте наше, українське, мистецтво завжди мало відбиток національного. Варто пригадати хоча б творчість таких майстрів, як А. Криволап, О. Тістол чи В. Сидоренко. Цим художникам не чужа західна традиція, проте вони вміють адаптувати отриманий на Заході досвід, і їхнє мистецтво, безумовно, упізнаване як „українське”. Інакше колекціонери (як іноземні, так і вітчизняні) не інвестували б в їхню творчість.

Тож, „українська хвиля” в світовому мистецтві можлива – у нас для цього є всі передумови: і художники, і потужна школа, і, головне, прагнення [6].

Після того, як український художник презентує власні роботи за кордоном, у нього з’являється більше шансів продати свої твори в Україні. Показово, що роботу українського митця інколи легше продати за кордоном, ніж у нас. Там заробітні плати дають змогу купити мистецький витвір, навіть просто для інтер’єру. За кордоном існує налагоджена система продажу мистецьких робіт, є мода на придбання творів мистецтва. На думку фахівців, прекрасно, якщо український митець має змогу просуватися за кордоном, адже в такому разі він бачить ідеальнішу картину арт-ринку. Зарубіжжя – школа, що в результаті показує, чи може художник здобути визнання, коли для нього створено всі умови. З іншого боку, в Україні люблять зарубіжний продукт. Однак „привезено з-за кордону” не завжди спрацьовує: існують приклади того,

коли художники, які мали успіх за кордоном, так і не знаходили своїх покупців в Україні [13].

Все ж, у мистецьких колах існує думка, що вихід за межі українського арт-ринку може істотно прискорити кар'єру художника. Участь у світових арт-форумах дозволяє художникам вчитися і, що важливо, бути впізнаваними. Успіх за кордоном і презентація на світових аукціонах впливають на вартість робіт певного автора і в нашій країні. Приклад тому – вже згаданий А. Криволап. Другий яскравий приклад – О. Мась, яка 2011 року з успіхом представила свою роботу на Венеціанській бієнале, і попит на її творчість миттєво зріс в Україні. Тож, фахівці впевнені, що для будь-якого молодого художника, який бажає домогтися успіху у своїй справі, було б корисно вчитися за кордоном. „Молодий український художник не повинен сидіти в Україні. Потрібно їхати за кордон, дивитися, що робить світ, і обростати зв'язками”, – радить арт-директор галереї „Колекція” О. Байшов [14].

І дійсно, важко не помітити, яке значення має участь вітчизняних митців у престижних закордонних виставках, зокрема, у вже згаданій Венеціанській бієнале. Одна з найпрестижніших мистецьких подій світу – 55-та Венеціанська бієнале – тривала з 1 червня по 24 листопада 2013 року. Українська присутність у Венеції виявилася майже сенсаційною. Наша країна презентувала сучасний арт відразу в трьох іпостасях. По-перше, в офіційному українському павільйоні було представлено „Пам'ятник пам'ятнику”, що об'єднав зусилля і креатив молодих вітчизняних художників. Другий учасник – проект паралельної програми The Future Generation Art Prize@Venice 2013, що його представляв Приватний фонд В. Пінчука та PinchukArtCentre. Учасником цього проекту також стало молоде творче покоління – 21 художник віком до 35 років із 16 країн світу. І третій напрям – міжнародний проект Glasstress. На цій груповій виставці Україну представляла О. Мась зі своєю „Квантовою молитвою”. Цікаво, що вперше за весь час існування Glasstress у ньому брав участь саме український художник.

Як відомо, О. Мась яскраво відзначилася й на 54-ій бієнале з проектом POST-VS-PROTO-RENAISSANCE, коли зібрала фрагмент Гентського вівтаря з модулів-яєць із зображенням гріхів людських. І цього разу активна художниця вирішила не залишатися осторонь актуальних трендів та тенденцій, представивши у Венеції доволі сенсаційну „Квантову молитву”. Художниця залила розплавленим склом розігрітий до 400 градусів автомобільний двигун. Результат її роботи так вразив організаторів, що вони запропонували художниці окремий зал для її проекту. На думку О. Мась, двигун – це „частина

матеріального світу, він зроблений людськими руками, і це втілення світового прогресу”.

«„Квантова молитва” – це ніби майбутнє людської свідомості, для неї немає жодних кордонів, вона існує на рівні квантів і проникає скрізь» – вважає художниця.

„У цей проект ми вклали колосальні зусилля, за оцінками експертів, його вартість сягає 500 тис. євро – підкреслила арт-експерт Т. Миронова. – Мета нашої участі в Glasstress – не тільки продемонструвати творчість одного художника, а й дати можливість іншим молодим українським талантам потрапити в цей міжнародний проект” [15].

Мистецтвознавці підкреслювали, що складнощі концептів інколи виливалися в абсолютну наївність національних репрезентацій. Хоча, по-своєму цей треш милий. Коли, наприклад, Єгипет у своєму приміщенні малює на стінах наскельний живопис і виставляє позолочені модернізовані саркофаги. Тож, можна було порадіти, що Український павільйон уник такої порочної ідентифікації. Хоча б у самій експозиції. Але відкриття проекту „Пам’ятник пам’ятнику” все одно не обійшлося без вінків та шароварів. Втім, цей фолк-флер, як і безладна організація павільйону (несвоєчасна доставка матеріалів, що доводила художників до стресів), – на совісті чиновників, які, очевидно, вважають, що ошчасливили молодих у головному – делегували їх у Венецію.

Що ж до самого проекту „Пам’ятник пам’ятнику”, розміщеному у приміщенні венеціанського Інституту мистецтва, літератури та науки, то він і справді став доволі резонансним. Тут було представлено роботи Ж. Кадирової, М. Рідного, Г. Зіньковського: відеоарт, бита плитка, довгі ряди сірникових коробочок із малюнками кульковою ручкою на кожному, кадри демонтажу пам’ятників і величезний бетонний промінь, що виходить із кінокамери.

Концепт виставки „Пам’ятник пам’ятникові” апелював до теми посттоталітарного синдрому, яка помітно втрачає міжнародний успіх не в останню чергу ще й тому, що самі ми його зживаємо досить-таки мляво. Проект Ж. Кадирової, що дав назву всьому павільйону – саркастичне і вельми своєчасне нагадування про історичний гармидер, який веде до безпам’ятства і доволі випадкових виборів кандидатур для п’єдесталів. У вигляді голограми демонструвалася скульптура, яку встановлено 2009 року в Шаргороді Вінницької області, і яка являє собою силует, нібито накритого перед відкриттям пам’ятника комусь. Ідея чистої потенційності і абсолютної готовності до будь-яких поворотів життя [16].

Цю ж тему пам'ятника підхоплювало відео М. Рідного, який задокументував знесення радянської скульптури в Харкові. Тема естетично убогих, але ідеологічно значимих конструкцій звучала у його ж циклі „Бомбосховище”: невеликі макети масивних бетонних бункерів із чудовими контурами інопланетної архітектури [16, 17].

А ось роботи Г. Зіньковського – портрети в сірникових коробках і кулькові малюнки серії „Наодинці з собою” – вибиваються із загального контексту павільйону. Виглядали вони не менш амбіційно, але програвали у дотепності і філософській глибині [16].

Українські роботи були здебільшого вже відомі вітчизняній публіці. Але їхня присутність на бієнале давала привід без ніяковості запрошувати гостей у рідний павільйон. Тож, мистецтвознавці підкреслювали, що український слід на 55-й бієнале виявився закінченим [17].

Масштабною стала і виставка творів українських митців „Україна. Архетип свободи”, яку організувала київська галерея „Мистецька збірка” у виставковому центрі „Novomatic Forum”, що у Відні (Австрія). Вона продемонструвала, що для українських художників свобода – обов'язкова умова творчості, отже, сам архетип свободи проявляється в їх роботах відкритим простором, вільними формами, динамічними мазками та яскравими кольорами. На думку організатора виставки Ю. Волошиної, актуальне вітчизняне мистецтво слід більше показувати світу. „Із самого початку нашої виставкової діяльності ми були щиро переконані, що цивілізованість країни визначають за рівнем розвитку її культури. Саме тому так важливо показувати наше мистецтво у світі. Воно формує уявлення про країну та її позитивний імідж. Я переконана в тому, що рівень українського мистецтва дуже високий, тому воно має інтегруватися в європейський арт-простір. Ми насправді можемо стати новим феноменом на міжнародному арт-ринку. Саме тому ми вирішили зробити збірну виставку і представити мистецький доробок провідних українських художників у Відні – одному з головних культурних центрів Європи”.

На виставці було представлено твори художників різних поколінь, які ризикнули вийти за межі і зламати стереотипи. Це: І. Марчук, А. Криволап, Г. Криволап, О. Ройтбурд, Б. Буряк, М. Журавель, М. Демцю, М. Вітик, М. Вайсберг, П. Лебединець, М. Деяк, О. Животков, В. Сидоренко, В. Дейсун, Л. Козлов, С. Рябченко.

„Ми розмірковували: що головне маємо сказати про свою націю? – зазначала Ю. Волошина. – Що спільного у наших митців, що спільного в усіх українців? Яка наша головна риса: працьовитість, індивідуалізм? А потім події

в країні підказали – свобода. Прагнення бути вільним – у світогляді, вчинках, творчості. Бути справжнім господарем рідної землі, свого життя. А далі ми зрозуміли, що свобода для українців є архетипом, це ніби стійка програма колективної психіки”.

Проект паралельно порушував питання свободи й у творчості. Адже занадто довго в Україні було визнано лише один стиль у мистецтві – соцреалізм, зараз у свідомості цілого покоління глядачів існує стереотип, що мистецтво має бути реалістичним. Тому у виставці було зібрано художників, які не бояться мислити інакше і бути незрозумілими. Для яких головним принципом у творчості залишається особиста свобода. І хоч як це не парадоксально, саме вона стає основою їхнього успіху.

„Наш проект – не про політику, а про народ, – наголошувала організатор виставки. – Мистецтво – дзеркало соціуму. Зараз відбуваються феноменальні історичні речі – захист власних прав, єднання на підставі прагнення свободи. Звичайно, ці події слугували натхненням для створення концепції проекту. В експозиції ми показуємо роботу М. Журавля, де Шевченко вийшов до „Беркуту”. Або портрет В. Кличка, написаний М. Деяком. Та ідея його створення виникла задовго до політичних подій. Більшість робіт не пов’язана безпосередньо з тематикою революції. Мистецтво майже ніколи не промовляє буквально, але воно відображає соціальні й культурні настрої та явища в площині образів, емоцій, символів. Наш проект радше філософський, аніж актуальний. Він – про вічні цінності, а не про окремий період” [18].

Показово, що на Заході викликає зацікавленість не тільки експериментальне, а й сучасне реалістичне українське мистецтво. Так, в експоцентрі Лувру (Париж, Франція) в контексті виставки „Art-shopping” за підтримки арт-фонду „Радзивіл” пройшов вернісаж живописних робіт А. Коваленка (Київ), С. Берлова (Севастополь) та О. Ковтун (Київ). До уваги глядачів С. Берлов представив картини філософського жанру – „Вічна суперечка” і „Викрадання Європи”, написані в стилі реалістичного живопису. А його полотна з пленерів познайомили французьку публіку з красою та величчю природи. О. Ковтун та А. Коваленко запропонували роботи в стилі українського бароко та сакральноканонічного живопису. Вернісаж українських художників викликав щирий інтерес серед парижан [19].

Все більший інтерес у світі в останні роки викликають твори молодих митців. Так, роботи молодих українських художників виставляли у Чеському центрі в Празі. Серед учасників виставки „Україна сьогодні” – Н. Білик, З. Орлова, Д. Галкін, П. Ковач, Є. Самборський, Ю. Білей, А. Звягінцева, В. Сай,

М. Талютто, групи „Шапка” і „Tenpoint”. Усі ці роботи раніше показували в Києві на платформі Bottega Gallery та Shcherbenko Art Centre. Акцент робився саме на молодих митцях. У проєкті було важливим показати тенденції в українському сучасному мистецтві, відображення соціальної проблематики та української етніки [20].

Виставка ілюстрацій київського видавництва „А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА” працювала у Нью-Йорку. У трьох залах Українського інституту Америки показали понад 60 оригіналів малюнків із найкращих видань. Це книжки „Снігова Королева”, „100 казок”, „Гамлет” та інші. На думку організаторів, виставка була найвищого рівня. Вона продемонструвала максимум якості та мінімум понту, – як наголосив один із відвідувачів. Найбільше глядачів вразила інтерактивна версія „Снігової Королеви”. Її зробили в електронному вигляді для планшета. Найдрібніші деталі ілюстрацій В. Єрко малював три роки під збільшуваним склом [21].

У Посольстві України в Лондоні експонувалася виставка українських фотохудожників – членів Королівського фотографічного товариства. Також їхні роботи представляли у галереї Союзу українців Британії. Виставкам п’ятірки українських фотографів у Лондоні передувала експозиція 30 їхніх робіт у різних жанрах та стилях у київській галереї ANN Gallery, що була представлена за підтримки Посольства України у Великобританії. Виставки у Лондоні стали можливими завдяки роботі куратора проєкту „Українське мистецтво і світ” Г. Лаврехи та представника у Великобританії В. Яміна, які показали роботи фотографів-українців президенту Королівського фотографічного товариства Р. Робертсону. Останнього вразило сучасне фотомистецтво в Україні [22].

У Вільнюсі, в Литовському художньому музеї, проходила монографічна виставка видатного художника сучасності, члена Золотої гільдії Римської академії сучасного мистецтва І. Марчука, яка викликала справжній ажітаж серед зазвичай спокійних литовців. Палац Радзивілів, де розмістилося 67 картин майстра, давно не бачив такого велелюддя відвідувачів. Серед гостей були професіональні художники й мистецтвознавці, журналісти, члени дипломатичних місій європейських країн, акредитованих у Литві, представники української діаспори, численні шанувальники образотворчого мистецтва. Показово, що ініціатори проведення виставки – саме литовці, зокрема І. Букавін – громадянин Литви з українським корінням, адміністрація Литовського художнього музею, а матеріальне та організаційне сприяння в її підготовці надали міністерства культури та закордонних справ України, Посольство України в Литовській Республіці. Авіакомпанія „Міжнародні авіалінії України”

спеціальним рейсом на особливих умовах здійснила перевезення робіт художника з Києва до Вільнюса.

Сам художник зазначив, що він вперше виставляє свої роботи за межами Батьківщини за сприяння державних структур України, і символічно, що це відбувається саме у Литві. Полотна, на яких було представлено п'ять із десяти циклів творчості українського художника, знайомили європейську спільноту зі світоглядною системою І. Марчука, що закорінена на глибокій традиції та високій естетиці. Адже у мистецькій спадщині художника розкрилися потужні резерви народної мудрості. На думку критиків, І. Марчук своїм заглибленням у наїв ще в радянські часи вказав шлях із цивілізаційного тупика.

На виставці у Вільнюсі особливе місце займали полотна із циклу „Голос моєї душі”, кожне з яких є притчею та одкровенням, формулою світобудови і ключем до її розв'язання. А ось роботи із циклу „Погляд у безмежність” відкривали нові й нові обрії Всесвіту. Відвідувачі познайомилися з новаторським „марчуківським” творчим методом, котрий докорінно змінив погляди на способи й можливості творення сучасного образотворчого мистецтва. Звісно, тут ідеться про цілком оригінальну техніку – „пльонтанізм” (від слова „пльонтати” – плести, переплітати), що балансує на межі рукотворного й технологічного і через складність філігранного виконання та трудомісткість практично не підлягає повторенню. Сьогодні це діалектне українське слово збагатило інтернаціональну мову і стало узагальнюючим для всієї світоглядної філософської системи, вибудованої видатним художником.

Зазвичай розважливі, помірковані литовці сприйняли побачене доволі емоційно. Шанувальники мистецтва в українських краєвидах з очицями-віконцями маленьких хаток вгледіли своє дитинство. Можна було почути, що це не українські пейзажі, а литовські хатинки, де так затишно й тепло. А одна поважна пані, не приховуючи сліз, повторювала, стоячи перед полотнами з циклу „Голос моєї душі”, що на ці картини можна не дивитися, їх треба слухати. Не приховував емоцій і міністр культури Литви. У книжці вражень Ш. Бірутис, зокрема, написав: „Я єсьм вражений Вашим талантом. Гармонія, музика і надзвичайна фантазія струменить із Ваших полотен...” Він вручив митцеві Почесну відзнаку міністерства.

Незаперечно, – наголошувалося у пресі, – що творчість Івана Марчука виконує функцію народної дипломатії: достойно утверджує місце українського мистецтва в європейському просторі, а європейського мистецтва – у контексті світового [23].

Формат даної роботи не передбачає докладний перелік та опис усіх закордонних виставок наших художників. Та і наведені приклади найбільш

резонансних арт-подій свідчать про все більшу увагу світу саме до сучасного українського мистецтва.

Взагалі, вітчизняне образотворче мистецтво сьогодні – це творчі новації, експерименти, пошуки оригінальної форми зображення. Такі зміни в мистецтві, спричинені, серед іншого, змінами в суспільному житті країни [24].

Ці творчі зміни та пошук загалом сприяють інтеграції українського мистецтва у світовий арт-простір. І саме ця інтеграція дає можливість українським митцям представляти свої роботи на міжнародній арені, що підтверджується їх участю у престижних виставках та світових аукціонах Sotheby's, Phillips de Pury і, звісно, все активнішим інтересом з боку європейських колекціонерів. А це, у свою чергу, все більше сприяє формуванню позитивного іміджу України у світі [22].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Турчак Л. Жанрово-тематична еволюція образотворчого мистецтва у незалежній Україні. / Турчак Л. // http://culturalstudies.in.ua/kns3_9.php
2. Амеліна Л. Українське класичне малярство в музеях світу / Амеліна Л. // Образотворче мистецтво. – 2013. – № 1. – С. 74–75.
3. Пилипенко Г. Що готує арт-ринок українським митцям / Пилипенко Г. // <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/sho-gotuye-art-rinok-ukrayinskim-mitsyam/>
4. Бондар-Терещенко І. Україна – Європа: чи вторинне наше мистецтво? // Образотвор. мистец. – 2006. – № 3. – С. 94–95.
5. Криволап А., Константинова К. Скільки художникові треба для щастя? / Криволап А., Константинова К. // http://gazeta.dt.ua/CULTURE/skilki_hudozhnikov_i_treba_dlya_schastya_.html
6. Рай К., Варварич О., Кравченко Я. „Тривалий час арт-мистецтво росло, як бур'ян” / Рай К., Варварич О., Кравченко Я. // День. – 2011. – 29 верес.
7. Лубчак В. Арт-рекорд / Лубчак В. // День. – 2013. – 3 лип.
8. Картина українського художника Анатолія Криволапа ушла с молотка в Лондоні за рекордну ціну – 186 тисяч доларів / Інф. // Факты. – 2013. – 3 июля.
9. На Sotheby's продано чотири картини українських художників / Інф. // <http://ua.korrespondent.net/showbiz/1566894-na-sothebys-prodano-chotiri-kartini-ukrayinskih-hudozhnikov>
10. Портрет В.Кличка продали за майже 14 тис доларів / Інф. // <http://www.unn.com.ua/uk/news/1283375-portret-v-klichka-prodali-za-mayzhe-14-tis-dolariv>
11. АРТилерія цін / Інф. // <http://tyzhden.ua/Publication/4336>
12. Волошин М. Український художник на експорт: почім фунт слави? / Волошин М. // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – 9–15 лют. – С. 13.
13. Янко Л., Фіалко Д. Галерист Леонора Янко: „Просувати наших митців за кордоном не так і складно” / Янко Л., Фіалко Д. // Уряд. кур'єр. – 2013. – 30 квіт.
14. Волошин М. Арт-інвестиції: аби оцінили, треба „врізати дуба”? / Волошин М. // http://gazeta.dt.ua/CULTURE/art-investitsiyi_abi_otsinili_treba_vrizati_duba.html
15. Леся Ільєнко Л. Вічний двигун як арт-перспектива / Леся Ільєнко // http://gazeta.dt.ua/CULTURE/vichniy-dvigun-yak-art-perspektiv-_.html
16. Чужинова І. Поліфонія ХХІ сторіччя / Чужинова І. // День. – 2013. – 26–27 лип.

- 17.Клінгенберг О. Бієнале у Венеції: сміття Анголи і Папський престол / Клінгенберг О. // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – 8 черв. – С. 14.
- 18.Шапіро О. Архетип свободи / Шапіро О. // День. – 2014. – 28 лют.
- 19.Єршова О. Живопис сучасних українських художників побачили парижани / Єршова О. // День. – 2013. – 8–9 лист.
- 20.У Чехії показують „Україну сьогодні” / Інф. // Демокр. Україна. – 2013. – 14 черв.
- 21.Виставку ілюстрацій видавництва „А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА” відкрили у Нью-Йорку / Інф. // http://gazeta.ua/articles/culture-newspaper/_vistavku-ilyustracij-vidavnictva-a-ba-ba-ga-la-ma-ga-vidkrili-u-nyu-jorku/533016
- 22.Куш С. Роботи українських фотографів покажуть у Лондоні / Куш С. // День. – 2013. – 12 черв.
- 23.Стрипко Т. „Гармонія, музика і надзвичайна фантазія струменить із ваших полотен...” / Стрипко Т. // День. – 2013. – 25–26 жовт.
- 24.Турчак Л. Жанрово-тематична еволюція образотворчого мистецтва у незалежній Україні. / Турчак Л. // http://culturalstudies.in.ua/kns3_9.php

Матеріал підготував

Бурнашов І.Ю.,

зав. сектором відділу наукового
аналізу і узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування ***І. Г. Піленко***

Підписано до друку 21.03.2014. Обл.-вид. арк. 1,0. Б/т. Зам. 39. Безплатно

Ротапринт НПБ України, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12